

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 (HE 134/2016 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten suurelle valiokunnalle. Määräaika: 24.10.2016.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- suunnittelupäällikkö Antti Karila, maa- ja metsätalousministeriö
- metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- johtaja Taneli Kolström, Luonnonvarakeskus
- professori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- talousjohtaja Jutta Petäjä, Luonnonvarakeskus
- varapuheenjohtaja Jaakko Kiander, Strategisen tutkimuksen neuvosto
- johtaja Ari Eini, Suomen metsäkeskus
- asiantuntija Ville Manner, Koneyrittäjien liitto ry
- metsäasiantuntija Lea Jylhä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- maatalousjohtaja Minna-Mari Kaila, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- kotimaan metsäasioiden päällikkö Jouni Väkevä, Metsäteollisuus ry
- toiminnanjohtaja Johan Åberg, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Luomuinstituutti
- Metsähallitus
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Kalatalouden Keskusliitto
- Paliskuntain yhdistys
- ProAgria Keskusten Liitto ry

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

- Puuliitto ry
- Puutarhaliitto ry
- Suomen 4H-liitto
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- Suomen Kylätoiminta ry
- Suomen Vesilaitosyhdistys ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Maatalous

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että maa- ja puutarhatalouden tuotos kansantalouden tilinpidossa oli lähes 7 miljardia euroa vuonna 2015. Yli yhden hehtaarin suuruisia maatiloja oli vuonna 2014 kaikkiaan runsaat 56 000 kappaletta. Elintarviketeollisuus on sekä tuotoksella että arvonalisäyksellä mitattuna Suomen kolmanneksi suurin teollisuudenala. Sen työllisiä oli vuonna 2013 yli 37 000 henkilöä. Kaikkiaan elintarvikeala työllistää noin 300 000 henkeä.

Maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyn ylläpito on tärkeää, jotta kotimainen raaka-ainetuotanto säilyy, jolloin myös ruuan alkuperä tunnetaan mahdollisimman hyvin. Valiokunta korostaa sitä, että riittävä kannattavuus on edellytyksenä myös tuotantoa kehittäville investoinneille ja sille, että tiloille saadaan tuotannon jatkajia.

Valiokunta toteaa, että maatalouden taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut vaikeammin ennakoitavaksi tuotteiden ja tuotantopanosten hintojen aikaisempaa suuremman vaihtelun vuoksi. Viime vuosina tuotantopanosten hinnat ovat nousseet tuotteiden hintoja nopeammin, mikä on heikentänyt tuotannon kannattavuutta erityisesti kotieläintaloudessa. Venäjän elintarvikkeiden tuontikiellon kaltaiset ennakoimattomat tapahtumat ovat heikentäneet edelleen kannattavuutta. Samalla tavalla on vaikuttanut EU:n päätös maitokiintiöiden poistamisesta. Kilpailutilanteesta johtuen maatilojen mahdollisuudet parantaa kannattavuutta markkinaehtoisesti ovat kuitenkin rajalliset. Valiokunta palaa asiaan jäljempänä pitäen välttämättömänä toimia maatalouden kannattavuuden parantamiseksi.

Maataloustuotannon kannattavuuteen vaikuttavat myyntitulojen ja kustannusten ohella keskeisesti EU:n rahoittamat tuet ja kansalliset maatalouden tuet. Niiden osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta on noin kolmannes. EU-tukien ja kansallisten tukien keskeinen rooli maatalouden tulotason ja tuotantovolyymien ylläpitäjänä säilyy Suomessa tulevinakin vuosina. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot muodostavat Suomessa maatalouspolitiikan perustan. Näitä tukia ovat unionin kokonaan rahoittamat suorat tuet sekä unionin osaksi rahoittamat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki. Vuonna 2015 yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea maksettiin Suomessa 1 413 miljoonaa euroa. Kaikki merkittävät tukijärjestelmät uudistuivat vuonna 2015, joten tukijärjestelmien sisältö on nyt pääosin tiedossa lähivuosiksi. On kuitenkin välttämätöntä, että välittömästi aloitetaan vaikuttaminen EU:n maatalouspolitiikan muotoutumiseen vuoden 2020 jälkeen tulevalla ohjelmakaudella.

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

Vuonna 2017 viljelijätukia maksetaan talousarvioesityksen mukaan yhteensä 1 717 miljoonaa euroa. Yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea on varattu talousarviossa yhteensä 1 382 miljoonaa euroa. Tämä tuki koostuu peltokasvien ja kotieläinten ns. CAP-tulotuesta (530 miljoonaa euroa), epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaittakorvauksesta (552 miljoonaa euroa) ja ympäristökorvauksesta (300 miljoonaa euroa). EU-tukien lisäksi maataloilille maksetaan vuonna 2017 kansallista tukea yhteensä noin 335 miljoonaa euroa. Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta (295 miljoonaa euroa), Etelä-Suomen kansallisesta tuesta (25 miljoonaa euroa) ja eräistä muista kansallisista tukimuodoista (15 miljoonaa euroa).

Vuosina 2012—2014 maatalouden viljelijätuet olivat Suomessa keskimäärin 1 836 miljoonaa euroa vuodessa, kun vuosina 2015—2017 viljelijätukia maksetaan keskimäärin 1 719 miljoonaa euroa vuodessa. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että tämä on lähes 117 miljoonaa euroa eli noin 6 prosenttia vähemmän kuin vuosien 2012—2014 keskiarvo. Vuonna 2017 viljelijätuet ovat Suomessa talousarvioesityksen mukaan lähes samalla tasolla kuin vuonna 2016.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on tuotu esiin, että vaikka maatalouden yrityskoko ja liikevaihto ovat kasvaneet 2000-luvun alusta ripeästi, maatalous- ja puutarhayritysten taloudelliset tulokset ovat jääneet heikoiksi. Yritysten kannattavuus on heikentynyt koko 2000-luvun ajan. Vuotuiset vaihtelut ovat kasvaneet, mutta suuntaus on ollut aleneva. Tavoitteeksi asetettuja oman työn palkka- ja pääoman tuottotavoitteita ei ole saavutettu. Reaalinen yrittäjätulo tilaa kohti on laskenut, eikä pääomalle ole saatu tuottoa.

Pitkällä aikavälillä maatalouden tuotantokustannukset ovat nousseet tuottoja nopeammin. Tuotantotarvikkeiden hinnat, erityisesti energiatuotteiden, lannoitteiden ja rehujen hinnat ovat nousseet 2000-luvulla voimakkaasti. Vuonna 2013 tarvikkeiden hinnat tosin kääntyivät laskuun pitkittyneen taantuman ja raaka-ainehintojen laskun seurauksena. Vuosina 2013—2015 tarvikehinnat laskivat 5 prosenttia ja panoshintojen koko indeksi 3 prosenttia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kotieläintiloilla alentuneiden tuottajahintojen vaikutukset näkyivät tuloksissa erityisesti vuonna 2015. Luonnonvarakeskuksen maaliskuussa 2016 julkistaman ennusteen mukaan maatalojen yrittäjätulo putosi vuonna 2015 noin 40 prosenttia edellisvuodesta. Tulos riittää kattamaan vain viidenneksen tavoitteina olleista yrittäjäperheen palkasta ja oman pääoman korkotuotosta. Hintojen lasku yhdistettynä uuden tuki- ja tietojärjestelmän tuomiin maksuviiveisiin on ajanut maatiloja kannattavuus- ja maksuvalmiusongelmiin.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että maailmanmarkkinoilla kotieläintuotteiden hintojen lasku pysähtyi vuoden 2016 alussa ja hinnat ovat sen jälkeen olleet hienoisessa nousussa. Sekä maitotuotteiden että lihan hinnat olivat alimmillaan maaliskuussa 2016. Viime kuukausina osa sekä Euroopan että Uuden-Seelannin suurista meijeriyrityksistä on nostanut tuottajahintojaan. Myös lihan hinnat ovat maailmalla vahvistuneet viime kuukausien aikana. Lähi-kuukausiin liittyy kuitenkin edelleen paljon epävarmuutta ja hintavaihtelun mahdollisuuksia.

Suomessa tuottajahintojen muutokset ovat olleet vuonna 2016 hyvin pieniä. Maidon tuottajahinta on pysytellyt vuonna 2016 edellisvuoden tasolla. Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan keskimääräiset tuottajahinnat ovat puolestaan jatkaneet laskuaan jo kolmatta vuotta. Myös viljan keski-

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

määräinen tuottajahinta kääntyi vuonna 2016 laskuun. Heinäkuussa 2016 verrattuna edellisvuoden vastaavaan kuukauteen leipävehnän hinta laski 12 prosenttia ja rehuohran hinta 6 prosenttia.

Valiokunta toteaa, että Suomessa on vaikeasti velkaantuneita maatiloja. Velkojen määrä tiloilla on 2000-luvulla kasvanut pääomaa nopeammin. Velkojen suhde liikevaihtoon eli suhteellinen velkaantuneisuus on kasvanut 2000-luvun alun 60 prosentista lähes 90 prosenttiin. Viime vuosina velkojen lisäys ja liikevaihdon hidas kasvu on kääntänyt velkaantuneisuuden nousuun. Erot velkaisuudessa tilojen ja myös tuotantosuintien välillä ovat suuria. Velat ovat kasaantuneet investoiville tiloille. Suuri velkamäärä lisää rahoitusriskiä, jota matalat lainakorot ovat toisaalta helpottaneet.

Viitaten edellä todettuun valiokunta pitää välttämättömänä, että talousarvioesityksen yhteydessä esitetään yhteensä 50 miljoonaa euroa maatalouden eri kriisitoimien rahoittamiseksi. Tästä kriisipaketista vuoden 2017 talousarvioesityksessä maatalouden kansalliseen tukeen on lisätty 10 miljoonaa euroa. Tuki kohdennetaan erityisesti investointeja tehneille tiloille. Lisäksi maatalousyrittäjien jaksamiseen kohdennetaan yksi miljoona euroa sekä lomitus toimintaan 10 miljoonaa euroa, joka käytetään mm. viljelijöiden maksujen alentamiseen. Maatilojen maksuvalmiutta vahvistetaan myös lainojen valtiontakauksilla ja maksuhelpotuksilla sekä tukimaksujen aikaistamisella. Jo aiemmin on päätetty maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen lisäämisestä 6,7 miljoonalla eurolla ja luonnonhaittakorvausten korottamisesta 20,3 miljoonalla eurolla. Samoin aiemmin päätetyn mukaisesti vuonna 2017 pääomitetään Maatilatalouden kehittämisrahastoa 38 miljoonalla eurolla ja elintarvikkeiden vientimarkkinoita avataan 1,5 miljoonalla eurolla osana biotalouden kärkihankkeita.

Valiokunta korostaa sitä, että maatalouden tukiin tarvitaan jatkossakin vakautta ja pitkäjänteisyyttä, jotta kannattavuus ja tuotannon taso säilyisi. Tulo- ja investointituki ovat toisiaan täydentäviä kannustimia myös investoinneille. Tulotukien ja investointitukien tasoilla ja ehdoilla on edelleen keskeinen merkitys maatalouden investointien kannattavuudelle. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että investointitukien piiriin pääsee joustavasti myös pienempiä hankkeita samoin kuin uusiutuvan energian tuotantoon liittyviä hankkeita. Maataloustukia on kohdistettava nykyistä enemmän ns. aktiivituotantoon suuntaamatta tukia tuotantoon, joka ei tuota taloudellista tai muuta lisäarvoa.

Valiokunta toteaa, että tulo- ja investointitukien ehdoilla voidaan osaltaan vaikuttaa maatalouden tulo- ja kannattavuuskehitykseen, mutta vain rajallisesti. Korkeillakaan tuen tasoilla ei voida ylläpitää tuotantoa ja investointeja, jos markkinanäkymät ovat pitkään huonot. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että alkutuotannon asemaa elintarvikeketjussa parannetaan toimilla, jotka edistävät alkutuotannon asemaa elintarvikeketjussa. Jalostuksen ja kaupan määräävää roolia on samalla uudelleen arvioitava. Tavoitteena tulee olla markkinoiden nykyistä tasapainoisempi toiminta alkutuotannon ja kuluttajien valinnanvapauden kannalta. Kaikille tuotannonaloille tulee tarjota uusia keinoja markkinahallintaan ja viljelijöiden neuvotteluvoiman parantamiseen esim. tuottaja- ja toimialaorganisaatioiden kautta. Tuotteiden alkuperää koskevia merkintöjä tulee parantaa. Erittäin tärkeää on myös, että maataloustuotteiden vienninedistämistoimia tehostetaan.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että maatalouteen liittyviä viranomaismääräyksiä annettaessa otetaan huomioon myös niiden vaikutukset investointikustannuksiin samoin kuin maatalouden

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

yleiseen kustannustasoon. Kustannuksia ei saa valtion toimin lisätä. Byrokratiaa on karsittava myös kustannussäästösyistä.

Valiokunta painottaa sitä, että toimet nuorten viljelijöiden maatalouteen ja maatalouskoulutukseen ovat välttämättömiä. Lisäksi tarvitaan toimia, jotka helpottavat tilanpidon jatkamista. Rakennkehitstarve samoin kuin uusien yrittäjien tarve on suuri. Maatilojen lukumäärän väheneminen ei saa kiihtyä lähivuosina siten, että kotimaisiin raaka-aineisiin perustuva elintarvikkeiden tuotanto vähenee tavoitellun säilymisen sijaan, jolloin myös maamme huoltovarmuus vaarantuu. On kiinnitettävä erityistä huomiota näkökohtiin, jotka turvaavat viljelijöiden jaksamisen. Viljelijät tarvitsevat konkreettisia toimenpiteitä, jotka auttavat nykyisen vaikean taloudellisen tilanteen yli. Lomituksen järjestäminen on jaksamisen kannalta keskeistä. Lomituksen järjestämisen osalta valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lomittajien työsuhteet ovat laajasti muuttuneet osa-aikaisiksi. Tavoitteena tulee kuitenkin olla kokoaikaiset työsuhteet, mikä lisää kiinnostusta hakeutua lomitustehtäviin ja edistää lomitusten asianmukaista järjestämistä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että luomu- ja lähiruoan osuuden kasvattaminen nykyisestä tasosta otetaan Suomen maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi ottaen huomioon valtioneuvoston periaatepäätökset luomualan kehittämissuunnitelmaksi, lähiruokaohjelmaksi ja julkisten elintarvikkeiden ja ruokapalveluhankintojen arviointiperusteiksi.

Metsätalous

Metsäsektori on yksi Suomen talouden keskeisistä tukipylväistä. Vuonna 2015 metsäteollisuus työllisti suoraan noin 42 000 ihmistä. Suomen vientituloista viidennes tuli metsäteollisuudesta. On arvioitu, että metsäklusteri kokonaisuudessaan työllistää noin 200 000 henkeä.

Valiokunta toteaa, että metsäpolitiikan tavoitteena tulee olla kotimaisen puun saatavuuden varmistaminen sekä lähiajan nopeasti kasvavaan puuraaka-aineen tarpeeseen että pitkällä tähtäimellä. Riittävä puun tarjonta ja luottamus kotimaisen raaka-aineen saatavuuteen on ratkaiseva tekijä, kun tarkastellaan puunjalostuksen toimintaedellytyksiä ja laajentamismahdollisuuksia maassamme tulevaisuudessa. Biotalous ja puhtaat ratkaisut on yksi hallituksen strategisista painopisteistä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lainsäädäntö ja muut ohjaukeinot tukevat biotalouden uusien ratkaisujen syntyä sekä edistävät biomassojen kestävää käyttöä.

Kansallinen metsästrategia 2025:n tavoitteena on kotimaisen puun käytön lisääminen. Hallitusohjelmassa on tavoitteeksi asetettu lisätä puun käyttöä 15 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Metsäteollisuus on käynnistänyt useita investointiprojekteja, joiden rakentaminen on parhaillaan käynnissä ja joista osa on jo tuotantokäytössä. Niiden myötä puun tarpeen arvioidaan kasvavan kaikkiaan lähes 10 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Puun tarve kasvaa edelleen, mikäli julkisuudessa esillä olleet metsä- ja energiateollisuuden aiesuunnitelmat realisoituvat investointipäätöksinä. Puun käytön kasvun myötä on panostettava puuntuotantoon, jotta kestävien hakkuiden tasoa voidaan tulevaisuudessa edelleen nostaa.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää välttämättömänä metsälainsäädännön metsänhoidollisten tavoitteiden toteuttamista. Valiokunta painottaa myös sitä, että puuntuotanto on poikkeuksellisen pitkäjänteistä toimintaa, jossa metsien hoitoon ja perusparannukseen tehtyjen investointien

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

tuoma hyöty realisoituu vasta vuosikymmenten päästä. Taimikoiden ja nuorten metsien nykytila tulee aikanaan väistämättä näkymään siinä, missä määrin ja minkälaisia metsävaroja voidaan tulevaisuudessa hyödyntää. Vaikuttavuuden saamiseksi nuoren metsän hoidon tukea tulee suunnata siten, että pääosa työstä suuntautuu taimikoiden hoitoon.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että metsänomistusrakennetta parannetaan tasolle, joka mahdollistaa ammattimaisen ja aktiivisen metsätalouden harjoittamisen. Tätä tavoitetta tulee myös valtion metsäomaisuuden myynnissä edistää. Toimiva tieverkosto on myös puuntuotannon perusedellytys. Maaseudun infrastruktuurista tulee huolehtia.

Talousarvioesityksessä metsätalouteen budjetoidut määrärahat kasvavat noin kaksi miljoonaa euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Lisäykset johtuvat Kemera-tuen kasvusta yhdellä miljoonalla eurolla ja kärkihankerahoituksen lisääntymisestä samoin yhdellä miljoonalla eurolla.

Momentille luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (30.40.22) on esitetty 16,88 miljoonaa euroa (vuoden 2016 määräraha 14,78 miljoonaa euroa). Määrärahasta on varattu Biotalous ja puhtaat ratkaisut -kärkihankkeiden rahoitukseen 12 miljoonaa euroa, josta 5 miljoonaa euroa Metsätiedon ja sähköisten palveluiden kehittäminen -hankkeeseen. Digitalisaation ja metsätiedon paremman hyödyntämisen säästöpotentiaalin on arvioitu olevan metsätaloudessa 100 miljoonaa euroa vuodessa. Tulevaisuuden metsätieto ja sähköiset palvelut on yksi Kansallinen metsästrategia 2025:n yhdestätoista priorisoidusta toimenpiteestä. Valiokunta toteaa, että Suomen metsäkeskuksella on keskeinen rooli metsävaratietojen hyödyntämisen tehostamisessa. On tärkeää, että uusien sähköisten palvelujen rakentamiseen tarvittavat resurssit turvataan.

Valiokunta toteaa, että kestävän metsätalouden rahoitukseen (Kemera) esitetään 56,23 miljoonaa euroa, mikä on miljoona euroa vuoden 2016 talousarviota enemmän. Myöntämisvaltuutta esitetään 59 miljoonaa euroa. Valtuuden määrä on niukka, ja se on mitoitettu tulevien vuosien määrärahakehysten mukaisesti. Uusi Kemera-laki tuli voimaan 1.7.2015 (vanhan lain mukaisista rahoituspäätöksistä aiheutuvia menoja voidaan kuitenkin maksaa vuoden 2019 loppuun saakka).

Uusi Kemera-laki on suunniteltu vuotuiselle 68 miljoonan euron määrärahasolulle. Käytettävissä olevat määrärahat kaudella 2016—2019 ovat hallitusohjelman mukaisten säästöjen seurauksena noin 12 miljoonaa euroa suunniteltua alhaisemmat. Siihen liittyen tukijärjestelmän muutosta koskeva laki tuli voimaan 18.4.2016. Sillä pyritään sopeuttamaan tukijärjestelmä käytettävissä oleviin määrärahoihin. Valiokunta pitää tärkeänä, että määrärahat suunnataan alueellisissa metsäohjelmissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi metsien hoidon ja puun saatavuuden kannalta vaikuttavimmalla tavalla erityisesti taimikon varhaishoitoon ja nuoren metsän hoitoon. Myös metsäteiden perusparannuksen rahoitus on tärkeää biotalouden edistämisen kannalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että uudistetun Kemera-järjestelmän tämän hetken ongelmana ei ole määrärahojen riittävyys vaan järjestelmän hallinnollinen monimutkaisuus ja siitä johtuva heikko käytännön toimivuus. Tuen saajat hakevat nuoren metsän hoidon ja taimikon varhaishoitoon rahoitusta parikin vuotta ennen työn toteutusta. Myöntämisvaltuutta sitoutuu näihin hankkeisiin, mutta töiden toteutuksen ajankohta jää tuen saajan päätettäväksi (työt tulee toteuttaa rahoituspäätöstä seuraavan toisen kalenterivuoden loppuun mennessä). Lisäksi Metsäkeskuk-

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

seen tulleet hakemukset eivät ole tulleet sähköisen asiointijärjestelmän välityksellä, vaan kaikki rahoitushakemukset ja toteutusilmoitukset (maksatushakemukset) joudutaan tallentamaan käsin metsäkeskuksessa. Toteutusilmoituksia on saatu siten maksettua arvioitua vähemmän. Syyskuun aikana on tosin avautunut toteutusilmoitusten sähköinen vastaanotto Metsään.fi-palvelussa.

Valiokunta toteaa, että maa- ja metsätalousministeriö on purkanut aiemmin asetetun hakukiellon Kemera-tukeen sisältyvän taimikon varhaishoidon osalta 10.10.2016 lähtien. Kuluvana vuonna tehtäviin päätöksiin on käytettävissä myöntämisvaltuutta noin 12 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää tärkeänä, että tuki ohjataan erityisesti tänä vuonna tehtäviin hankkeisiin metsureiden työllisyyden turvaamiseksi ja että tänä vuonna käyttämättä jäävät varat voidaan käyttää ensi vuonna. Työt voi aloittaa hakemuksen jättämisen jälkeen. Vuoden 2017 alusta on käytettävissä jälleen ko. vuoden myöntämisvaltuus, jolloin on tarpeellista käydä läpi mahdolliset säädösmuutokset (asetus), jotta rahoituskehys riittää tehtäviin päätöksiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmassa (METSO-ohjelma) maa- ja metsätalousministeriön rahoittamat toimenpiteet kohdistuvat talousmetsiin. Momentilla 30.40.45 on käytettävissä kolme miljoonaa euroa. Määrärahaa käytetään ympäristötukeen noin 2 miljoonaa euroa ja luonnonhoitohankkeisiin noin miljoona euroa. Määräraha mahdollistaa toimenpiteet noin 2 000 hehtaarin alueella. Ohjelma on osoittanut käytännön toimivuutensa keskeisenä keinona metsien monimuotoisuuden suojelussa. Valiokunta katsoo, että METSO-ohjelman jatko tulee turvata.

Erityistoimenpiteitä, jotka tukevat maaseudun yritystoimintaa

Edellä on tuotu esiin maatalouteen ja metsätalouteen liittyviä erityiskysymyksiä. Valiokunta kiinnittää lisäksi tässä yhteydessä huomiota eräisiin valtion tulo- ja menoarvioon liittyviin maaseutuelinkeinojen vahvistamistoimenpiteisiin.

Hallituksen esityksessä yrittäjävähennystä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 176/2016 vp) tavoitteena on hallitusohjelman linjausten mukaisesti kannustaa yritystoiminnan harjoittamiseen. Näitä yritysmuotoja ovat yksityisliikkeet, henkilöyhtiöt, maataloudet, metsätaloudet sekä porotaloudet, joille verotuksessa myönnetään lisävähennys elinkeinotoiminnan veronalaisesta tuloksesta, kun tulos verotetaan luonnollisen henkilön tai kuolinpesän tulona. Hallituksen esityksessä metsälahjavähennystä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 158/2016 vp) tuloverolakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset metsätilan sukupolvenvaihdoksen johdosta suoritettavan lahjaveron perusteella myönnettävästä metsälahjavähennyksestä. Tavoitteena on edistää metsätilojen sukupolvenvaihdoksia, kasvattaa metsätilakokoa, edistää yrittäjämäistä metsätaloutta ja lisätä puun tarjontaa. Lisäksi hallituksen esityksessä laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta (HE 175/2016 vp) perintö- ja lahjaverolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että verotusta kevennettäisiin veroasteikkojen kaikissa portaissa. Kevennykset painotettaisiin yritysten ja maatalojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi ensimmäisen veroluokan lahjaverosteikkoon.

Tiet

Julkisen talouden suunnitelmassa priorisoidaan liikenneverkon tason parantamista. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että toimivalla tieverkostolla ja rataverkostolla on keskeinen mer-

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

kitys niin biotalouden kuin maaseudun kaikkien toimintojen kannalta. Se on myös puuntuotannon ja puunhankinnan perusedellytys. Tieverkoston heikentynyt taso, kuten teiden ja siltojen ylläpidon puutteet, aiheuttaa lisäkustannuksia ja siten mm. metsätilojen kannattavuuden laskua. Yksityisteiden kunto on myös tärkeä maaseutuelinkeinoille ja teiden varsilla asuville. Valiokunta pitää välttämättömänä, että teiden kunnostamisesta ja kunnossapidosta huolehditaan.

Tutkimuksen ja maaseudun neuvonnan rahoitus

Luonnonvarakeskuksen (Luke) osalta tutkimusrahoituksessa on toteutettu 15,5 miljoonan euron vähennys vuosina 2016—2017. Valtaosa leikkauksesta (14 miljoonaa euroa) on siirretty Suomen Akatemiassa toimivan Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoitukseen ja 1,5 miljoonaa euroa valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaan selvitys- ja tutkimusrahoitukseen. Rahoitusrakenteen muutoksen tavoitteena oli, että tutkimuslaitosten perusrahoituksesta siirretty rahoitus palautuu osin tulona ao. rahoitusinstrumenttien hankerahoituksena. Kokemukset menestymisestä niissä osoittavat, että Luke on ainakin tähän mennessä rahoittanut uusia instrumentteja moninkertaisesti suhteessa Luken niistä saamaan rahoitukseen. Biotalousalan näkökohdat huomioon ottaen valiokunta pitää välttämättömänä, että sen toimialan tutkimuksen voimavaroista huolehditaan.

Valiokunta pitää keskeisenä, että maaseutumaisilla seutukunnilla on tarjolla kattavat, maaseutuyritysten tarpeita vastaavat neuvontapalvelut, jotka luovat maaseudun kehittämiselle vankan osaamis pohjan. Neuvontapalvelujen merkitys korostuu erityisesti maatalojen edellä todettujen talousvaikeuksien vuoksi. Näiden pitkäjänteinen tarjonta ja kehittäminen on turvattava sekä kansallisin että EU:n osarahoittamin toimin.

4H-toiminta

Valiokunta korostaa 4H-toiminnan merkitystä maaseudun elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden edistäjänä sen tarjotessa monipuolista harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistäessä nuoria ja tarjotessa heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen omalla kotiseudullaan. Esityksessä momentille 30.10.55 (Valtionapu 4H-toimintaan) ehdotetaan määrärahojen tason alentamista kuluvan vuoden tasoon verrattuna. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää tärkeänä, että 4H-toimintaan osoitetaan riittävä määräraha. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää myös vakavaa huomiota siihen, että eduskunta on edellyttänyt (HE 116/2008 vp — EV 20/2008 vp), että hallitus ottaa huomioon eduskunnan pysyväisluonteisiksi tarkoittamat määrärahalisäykset ja vakiinnuttaa ne sellaiselle tasolle, ettei eduskunnan tarvitse korjata tilannetta vuosittain talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä.

Kalatalous

Valiokunta pitää tärkeänä kotimaisen kalan kulutuksen lisäämistä. Kotimaisen kaupallisesti pyydetyn kalan osuus kokonaiskulutuksesta on enää noin 6 prosenttia, ja vähittäiskaupassa oleva kala on yhä useammin tuontikalaa. Kaupallisten kalastajien neuvontajärjestelmästä tulee edelleen pitää huolta.

Merialueilla hyljevahingot ovat nykyään erittäin merkittävä ongelma ammattikalastukselle ja kalanviljelylle. Valiokunta pitääkin täysin välttämättömänä kasvaneiden hyljekantojen tehokasta

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

säätelyä hyljekantojen kestävyys huomioiden ja hyljevahinkojen korvaamista. Valiokunta korostaa myös ammattimaisen sisävesikalastuksen edistämistä ja lähikalan markkinoillepääsyn helpottamista.

Särkikalajien tehostetun ammattipyynnin avulla on mahdollista tehokkaasti poistaa rehevöityneistä vesistöistä fosforia. Merialueen ja tiettyjen rehevöityneiden sisävesialueiden kestävä poistokalastusta tulee pyrkiä laajentamaan ja särkikalajia tulee jalostaa lähikalatuotteiksi. Lisäksi tulee edistää särkikalajien hyödyntämistä eläinten rehuna mm. kylmäketjua ja logistiikkaa kehittämällä.

Valiokunta pitää erittäin tarpeellisena vaeltavien ja uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseen tähtäävää hallituksen kärkihanketta (Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin, toimenpide 3), jonka avulla vaelluskalojen luontainen lisääntymiskierto pyritään palauttamaan kalataloudellisesti merkittävimmässä kalatiestrategian kärkikohteissa. Hankkeen avulla jokivesistöissä helpotetaan kalan kulkua, kalakantojen luontaista lisääntymistä ja monimuotoisuutta. Valiokunta kiirehtii hankkeen käytännön toteuttamista ja korostaa, että erityisesti lohikalakantojen elinkierro palauttaminen vaatii pitkäjänteistä rahoitusta.

Kylätoiminta ja saariston kehityksen edistäminen

Kylätoiminta on osoittanut tarpeellisuutensa maaseudun kehittämistyössä useilla sadoilla kehittämissä hankkeilla ja laajalla vapaaehtoistyöllä. Saaristoasiain neuvottelukunta edistää puolestaan saaristo-, rannikko- ja vesistöalueiden kehitystä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä riittävien määrärahojen osoittamista kylätoimintaan ja saariston kehityksen edistämiseen.

Vesitalous

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että yhdyskuntien vesihuoltohankkeille ei ole varattu määrärahoja. Valtion tuella voidaan kuitenkin vaikuttaa ratkaisevasti alueellisten hankkeiden käynnistymiseen. Valtion tuen poistaminen vaikuttaa vesihuollon alueelliseen kehittymiseen epäedullisesti. Alueellisten ratkaisujen vaihtoehtona ovat paikallisesti toteutettavat ratkaisut, jotka voivat olla lyhyellä aikavälillä kustannuksiltaan edullisempia, mutta osoittautuvat ajan mittaan kalliimmiksi.

Riistavahingot

Riistavahinkolain (105/2009) 9 §:n 2 momentin mukaan riistaeläinten (mm. suurpedot) aiheuttamien vahinkojen korvaaminen on mahdollista vain valtion talousarvion asettamissa rajoissa. Valiokunta korostaa sitä, että korvausten keskeyttämättömän maksamisen turvaamiseksi tulee tähän tarkoitukseen varata määräraha, jonka voidaan arvioida kattavan vahingot. Suurpetovahinkojen vähentämiseksi tarvitaan toimivaa ja tuloksellista petoeläinkantojen säätelyä. Valiokunta pitää myös tärkeänä korvausten ripeää maksamista vahingon kärsijöille.

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 21.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jari Leppä kesk
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Kari Kulmala ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Mats Nylund r
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Harry Wallin sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Jaakko Autio
valiokuntaneuvos Carl Selenius

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2016 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Eläinsuojeluasiamiehen virka perustettiin viime hallituskaudella SDP:n aloitteesta koordinoimaan valtakunnallista eläinsuojelupolitiikkaa. Virka perustettiin määräaikaisena, ja se päättyi vuoden 2015 lopussa. Virka on rahoitettu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta, ja sen kustannukset ovat olleet noin 100 000 euroa vuodessa.

Eläinten oikeuksiin liittyvät tuotantoeläinten hyvinvointi, ruuan alkuperäkysymykset sekä kiinnostus lemmikkieläinharrastusta kohtaan luovat tarpeen itsenäiselle valtion viranomaiselle, joka koordinoi eläinten oikeuksiin liittyvää yhteiskunnallista agendaa, keskustelua ja politiikkaa sekä eri tahojen yhteistyötä eläinsuojelukysymyksissä.

Hallitus ei ole jatkanut määräaikaisena alun perin perustetun eläinsuojeluasiamiehen virkaa. On lyhytnäköistä olla jatkamatta virkaa tilanteessa, jossa eläinsuojeluasiamiehen työ saatiin hyvin käyntiin ja eläinsuojeluasiamies saavutti tunnettavuutta. Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä on selvitettävä eläinten hyvinvointia parantavan viranomaisen perustaminen. Eläinsuojeluasiamies on tällä hetkellä hallinnollisesti maa- ja metsätalousministeriössä toimiva itsenäinen viranomainen, jonka tehtävänä on eläinten hyvinvoinnin parantaminen yhteiskunnassamme yleisellä tasolla. Suomi on ollut asiassa edistyksellinen, ja vain harvassa muussa maassa on eläinsuojeluasiamiestä.

Allekirjoittaneet ovat huolissaan hallituksen eläinsuojelupolitiikasta. Eläinsuojelulain kokonaisuudistus on viivästynyt, ja muut eläinten pitoa parantavat säädökset ovat olleet vastatuulella. Hallitusohjelman kirjaukset tuovat kysymyksen, kuinka kunnianhimoisen eläinsuojelulaista onnistutaan tekemään, jos maataloustuottajien kustannukset eivät saa hallituskaudella nousta. Suomi tarvitsee eläinsuojeluasiamiehen koordinoimaan valtakunnallista eläinsuojelupolitiikkaa sekä kunnianhimoisen eläinsuojelulain, joka vastaa kansalaisten käsitystä sekä lemmikki- että tuotantoeläinten hyvästä kohtelusta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katsomme,

että valtiovarainvaliokunnan tulisi ottaa edellä oleva huomioon.

Helsingissä 21.10.2016

Harry Wallin sd
Tytti Tuppurainen sd
Jari Myllykoski vas
Johanna Karimäki vihr